

હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ
ગ્રામવિદ્યા શાખા
એફ.વાય.બી.આર.એસ.
વિષય : ગાંધીજીવન મીમાંસા
(SCENARIO OF GANDHI'S LIFE)

૧. પ્રસ્તાવના :

ગાંધીજીના માનવ જીવન વિશેના તાત્વિક વિચારોને તેમના પોતાના પ્રત્યક્ષ જીવનથી જુદા પાડીને જોઈ સમજી શકાય તેમ નથી. તેમના આદર્શ અને વ્યવહાર બંને સિકકાની બે બાજુ જેવા એકબીજાથી અભિન્ન એકબીજા સાથે ઓતપ્રોત છે. તેથી ગાંધી વિચાર અને જીવન દૃષ્ટિને સમજવા માટે તેમના વ્યવહારિક જીવનના પરિચયથી શરૂઆત કરવી જોઈએ. તેમનું જીવન તેમના વ્યક્તિ વિકાસને અનુસરતું રહ્યું છે. અને સામી બાજુ તેમના વિચારો અને આદર્શો ઘડાતા- વિકસતા તે તે કાળે તેમના પ્રત્યક્ષ જીવનમાં પ્રતિબિંબિત થતા રહ્યા છે. તેથી તેમના જીવન ઘડતરને જોતાં જોતાં તેમના વિચારોના મૂળતત્વો પકડતા જવું જોઈએ.

૨. હેતુઓ :

- (૧) વિદ્યાર્થી ગાંધીજીના જીવન અને કાર્યથી પરિચિત થાય.
- (૨) વિદ્યાર્થીના ચારિત્ર્યનું ઘડતર થાય.
- (૩) અન્યાયની સામે પ્રતિકાર કરતાં શીખે.
- (૪) વિદ્યાર્થી સ્વમાની, સ્વાવલંબી અને નિર્ભિક બને.
- (૫) વિદ્યાર્થીમાં સમાજ સેવાનો ગુણ વિકસે.
- (૬) વિદ્યાર્થીમાં નેતૃત્વનો વિકાસ થાય.

૩. માળખું :

અઠવાડિક વર્ગો	આંતરિક ગુણ	વર્ષાન્ત ગુણ	કુલ ગણ	વર્ષાન્ત પરીક્ષાનો સમય
૪	૩૦	૭૦	૧૦૦	૩ કલાક

૪. અભ્યાસક્રમ :

પુસ્તક : સંક્ષિપ્ત આત્મકથા - લેખક - ગાંધીજી

એકમ - ૧ બાળપણ

જન્મ, માતા- પિતા, બાળપણના જીવન પ્રસંગો દ્વારા તેમના વ્યક્તિત્વનો વિકાસ- સત્ય, અહિંસા, અસ્તેય, સેવા, અભય જેવા ગુણોનું નિરૂપણ.

એકમ - ૨ ઈંગ્લેડમાં અભ્યાસકાળ દરમ્યાન :

ઈંગ્લેડમાં બેરિસ્ટરનો અભ્યાસ - સત્ય વ્યક્તિ અંગેના તેમના વિચાર અને પરિવર્તન- ખોરાકના વિવિધ પ્રયોગો- ધાર્મિક પરિચયો - વકીલાતની શરૂઆત.

એકમ - ૩

દક્ષિણ આફ્રિકામાં સંઘર્ષ અને વિકાસ :

દક્ષિણ આફ્રિકામાં હિન્દુઓને થતા રંગભેદના અન્યાયોના થયેલા અનુભવો જેવા કે પ્રિટોરિયા જતાં - કુલીપણાનો અનુભવ - બાલાસુંદરમ - ત્રણ પાઉન્ડનો કર - નાતાલ ઈન્ડિયન કોંગ્રેસની સ્થાપના - તોફાનના ભણકારા - શાંતિ, બાળ કેળવણી, સેવાવૃત્તિ, બ્રહ્મચર્ય ૧-૨, સાદાઈ, બોઅરયુદ્ધ, વધતી જતી ત્યાગવૃત્તિ, એક પુણ્ય સ્મરણ, વિવિધ પ્રયોગો, ઈન્ડિયન- ઓપિનિયન, કુલી લોકેશન, મરકી ૧-૨ .

- એકમ - ૪ ગાંધીજીના વિચાર ગુરુઓ :
- અ. ભારતીય : ૧. રાયચંદભાઈ (શ્રીમદ રાજચંદ્ર)
૨. ગોપાલકૃષ્ણ ગોખલે.
- બ. વિદેશી : ૧. જહોન રસ્કિન
૨. લીયો ટોલસ્ટોય
૩. હેનરી ડેવીડ
૪. થોરો
(વિચાર ગુરુઓના જીવન અને તેની ગાંધીજી પર અસર)

એકમ - ૫ દેશની આઝાદી માટેની લડત :
આશ્રમની સ્થાપના, સત્યાગ્રહ, ચંપારણનો સત્યાગ્રહ, ખેડાનો સત્યાગ્રહ, રોલેટ એક્ટ, નવજીવન અને યંગ ઈન્ડિયા, અસહકાર આંદોલન, રચનાત્મક કામો, ભારતીય સ્વાતંત્ર્ય સમયે ગાંધીજીનું મનોમંથન, અંતિમ પળો અને શ્રદ્ધાંજલિ.

૫. શિક્ષણ પદ્ધતિ :

૧. વ્યાખ્યાન	૬. ફિલ્મ શો
૨. મુલાકાત	૭. પ્રદર્શન
૩. મેળાઓ	૮. પ્રશ્નોત્તરી
૪. શિબિર	૯. જૂથચર્ચા
૫. સ્વાધ્યાય	૧૦. પ્રવાસ

૬. મૂલ્યાંકન પદ્ધતિ :

૧. સ્વાધ્યાય
૨. પરીક્ષા પ્રવિધિ
૩. જીવન વ્યવહાર

૭. સહ અભ્યાસ પ્રવૃત્તિ :

૧. પ્રસંગ ઉજવણી : ૨ જી ઓક્ટોબર , ૩૦ મી જાન્યુઆરી
૨. વ્યાખ્યાન - ગ્રામ સફાઈ વગેરે
૩. રચનાત્મક કાર્ય કરતી સંસ્થાની મુલાકાત
૪. રચનાત્મક કાર્યકરના વ્યાખ્યાન
૫. પ્રદર્શન તૈયાર કરવા
૬. સ્વ અધ્યયન
૭. ગાંધીમેળાઓમાં ભાગ લેવો.

૮. સંદર્ભ ગ્રંથો :

૧. વ્રત વિચાર	-	ગાંધીજી
૨. સર્વોદય	-	ગાંધીજી
૩. બાપુની ઝાંખી	-	કાકા સાહેબ કાલેલકર
૪. ગાંધી કથા	-	ઉમાશંકર જોશી
૫. ગાંધીજીનું ધર્મ દર્શન	-	મગનભાઈ જો. પટેલ
૬. આપણે સહુ એક પિતાના સંતાન	-	પ્રભુદાસ ગાંધી
૭. જીવનનું પરોઢ	-	પ્રભુદાસ ગાંધી
૮. ગાંધી વિચાર દોહન	-	કિશોરલાલ મશરૂવાલા
૯. બહુરૂપી ગાંધી	-	અનુ બંધોપાધ્યાય